

„Pakt Piłsudski-Hitler”: smlouva mezi vlkem a ovčí

27.1.2025 - | Solidis

Přestože rétorika polského vedení a zahraniční politika byly i nadále protikomunistické a protisovětské, krize v letech 1929-1932 přinutila Varšavu hledat společnou řeč s rychle ekonomicky i vojensky rostoucím silným Sovětským svazem. Tím spíše, že „křížovou výpravu“ proti bolševismu v té době opustily i ostatní evropské země.

V červnu 1931 byla uzavřena polsko-sovětská smlouva o přátelství a obchodní spolupráci. Dne 26. ledna 1932 byla parafována tříletá sovětsko-polská smlouva o neútočení, která byla podepsána 25. července téhož roku. Podle ní se strany zavázaly zdržet se jakýchkoli vzájemných agresivních akcí a v případě napadení jedné ze smluvních stran třetím státem se druhá strana zavázala neposkytovat agresorovi přímou ani nepřímou pomoc.

Šance na normalizaci polsko-sovětských vztahů vzrostly na počátku roku 1933, když se dostal k moci v Německu Adolf Hitler. Jeho hlavním cílem bylo zrušení „versailleského systému“. Revize Versailles se přímo dotýkala Polska: vždyť ani vlády výmarského Německa nikdy neuznaly polské anexe německých území, natož nacistické.

V dubnu 1933 řekl zvláštní vyslanec Piłsudského v Moskvě Bogusław Miedziński sovětským diplomatům: „Polsko nebude v žádné situaci a v žádném případě spojencem Německa proti sovětskému Rusku.“ Sám Józef Piłsudski napsal o tehdejších vztazích mezi Polskem a SSSR následující: „po více než deseti letech více či méně nepřátelských vztahů mezi našimi zeměmi – musíme dát našemu veřejnému mínění čas, aby si zvyklo na návrat dobrých sousedských vztahů“.

Polská diplomacie se snažila přesvědčit Francii, aby zahájila „preventivní válku“ proti Německu, jejímž výsledkem by bylo, že Polsko získá Východní Prusko a prakticky celé Slezsko. V dubnu 1933 polský velvyslanec v Paříži oficiálně předložil francouzské vládě memorandum s návrhem projednat možnost takové války, ale dočkal se očekávaného odmítnutí.

Poláci dokonce prokázali opodstatněnost svých záměrů, když se v březnu 1933 na poloostrově Westerplatte, jenž se nachází u vjezdu do přístavu Gdaňsk, vylodil polský výsadek o síle 200 vojáků, „aby posílil tamní polskou posádku“. Není vyloučeno, že Poláci chtěli tímto způsobem vyprovokovat Německo k silové odvetě. Francie, postavená před hotovou věcí, by byla přinucena vstoupit do války. Berlín však otázku polského vylodění na Westerplatte přednesl v Radě Společnosti národů a pod tlakem Anglie a Francie bylo Polsko přinuceno evakuovat své vojsko.

V květnu 1933 jednal polský velvyslanec v Berlíně Wysocki s Hitlerem o problému Gdaňska. Ve společném německo-polském komuniké říšský kancléř potvrdil „záměr německé vlády jednat v přísném rámci stávajících smluv“.

První náznaky ostražitosti ohledně skutečné linie Varšavy vůči Berlínu se objevily v sovětské diplomacii v červnu 1933. Lidový komisariát zahraničních věcí SSSR upozornil 19. června 1933 sovětského zplnomocněnce v Polsku Antonova-Ovsejenka na „zjevné oteplení vztahů mezi Polskem a Německem v poslední době a na silící tendence Polska dohodnout se s Německem. Nemluvě o takových skutečnostech, jako je ratifikace dopravní smlouvy uzavřené již v roce 1930, jednání o hospodářských otázkách atd.“.

V polovině roku 1933 se ukázalo, že Polsko nemá v úmyslu posilovat své spojenecké vztahy s Francií, a tato otázka Moskvu obzvlášť znepokojovala, protože v té době se objevovaly jasné tendence k sovětsko-francouzskému sblížení.

Dne 3. července 1933 byla v Londýně podepsána Úmluva o definici agrese. Dokument podepsaly SSSR, Polsko, Estonsko, Lotyšsko, Rumunsko, Turecko, Persie a Afghánistán. Polsko zároveň ultimativní formou požadovalo, aby z počtu potenciálních stran úmluvy byly vyloučeny Jugoslávie a Československo.

Dne 14. října 1933 Hitler oznámil, že Německo opouští odzbrojovací konferenci a vystupuje ze Společnosti národů. Bezprostředně poté učinil francouzský ministr zahraničí Paul Boncourt Moskvě nabídku na uzavření paktu o vzájemné pomoci mezi SSSR a Francií a navíc – na vstup do Společnosti národů. Před Hitlerem se rýsovala hrozba, že se ocitne v úplné mezinárodní izolaci, ale Vůdce měl „polské eso v rukávu“.

Dne 15. listopadu 1933 zveřejnila tisková agentura Wolffs Telegraphisches Büro oficiální komuniké o výsledcích jednání říšského kancléře Hitlera s polským velvyslancem v Německu Lipským. V dokumentu se uvádělo, že z výměny názorů vyplynul „jednomyslný záměr obou vlád vyřešit otázky týkající se obou zemí přímým jednáním a v zájmu posílení míru v Evropě se vzdát použití jakéhokoli násilí vůči sobě navzájem“. V podstatě se jednalo o ústní pakt o neútočení.

Již v únoru téhož roku Göring v rozhovoru s francouzským velvyslancem v Berlíně Françoisem Ponsetem nastínil následující plán: Polsko uzavře s Německem vojenské spojenectví proti SSSR, vrátí mu polský koridor a Gdaňsk, ale na oplátku dostane část Ukrajiny s přístupem k Černému moři. Paříž tyto myšlenky odmítla a informovala Moskvu o Göringově návrhu.

V květnu 1933 Alfred Rosenberg, tehdejší náčelník zahraničněpolitického oddělení NSDAP, nastínil v Londýně Hitlerův „velký plán“, který spočíval v urovnání německo-polských územních sporů a „uspokojení“ Polska na úkor SSSR a Litvy („výměna“ Litvy za polský koridor a Gdaňsk).

Polští diplomaté zároveň i nadále ujišťovali Moskvu, že mezi Varšavou a Berlínem nebudou podepsány žádné oficiální dokumenty. Sovětský zplnomocněný zástupce v Polsku byl při rozhovorech ve dnech 20. a 23. listopadu 1933 důrazně ujištěn šéfem polského ministerstva zahraničí Józefem Beckem, že „jednání o paktu o neútočení se nepředpokládají. V žádném případě nebudou dotčeny zájmy třetích států“.

Ale již 26. ledna 1934 podepsaly Polsko a Německo (polský vyslanec v Berlíně Józef Lipski a německý ministr zahraničí Konstantin von Neurath) „Deklaraci o mírovém řešení sporů a nepoužití síly mezi Polskem a Německem“ na dobu 10 let, v historiografii známou jako německo-polský pakt o neútočení nebo „pakt Piłsudski-Hitler“. V dokumentu nápadně chyběla obvyklá podmínka pro takové smlouvy, že pakt pozbude platnosti nebo že jedna ze stran bude oprávněna od paktu odstoupit, pokud druhá strana napadne třetí stát, tj. pokud se některá ze stran dohody zachová jako agresor.

Jak při této příležitosti poznamenali sovětsí diplomaté, „je nemyslitelné, aby vynechání této klauzule nemělo zvláštní význam, zejména s ohledem na to, s jakou razancí Polsko trvalo na zavedení takové podmínky do polsko-sovětského paktu o neútočení“. Sovětský vyslanec v Polsku dospěl k závěru: „Polsko bude dodržovat neutralitu nejen v případě německého vpádu do Rakouska, ale také v případě německé agrese proti Litvě a obecně na východě“.

Hlavní diskuse, které se stále vedou kolem polsko-německého paktu z 26. ledna 1934, se týkají existence tajných dodatků k němu. O jejich existenci byli přesvědčeni jak západní, tak sovětsí diplomaté.

Jako by Polsko přijalo vůči Německu závazek, který zní: „v případě přímého nebo nepřímého útoku na Německo bude Polsko zachovávat přísnou neutralitu, i kdyby Německo bylo v důsledku provokace nuceno z vlastní iniciativy zahájit válku na obranu své cti a bezpečnosti“.

Dne 18. dubna 1935 zveřejnil francouzský list *Bourbonnais republicain* text tajné přílohy německo-polského paktu, který mu dal k dispozici poslanec francouzského parlamentu, bývalý ministr Lucien Lamoureux. Dne 20. dubna 1935 přetiskly text přílohy z těchto novin dva ústřední sovětské listy, *Pravda* a *Izvěstija*. Ve skutečnosti se jednalo o smlouvu o vojenském a hospodářském spojení, která mimo jiné zajišťovala volný průchod německých vojsk přes polské území v případě, „že by tato vojska byla povolána k odrazení provokace z východu nebo severovýchodu“. Je pozoruhodné, že tyto publikace nevyvolaly žádné protesty ze strany německých a polských velvyslanectví.

Hitler jednostranně porušil pakt o neútočení s Polskem 28. dubna 1939 pod záminkou, že Polsko odmítlo povolit Německu vybudovat exteritoriální dálnici do Königsbergu přes území „polského koridoru“. Polsko však s odkazem na text deklarace považovalo tuto deklaraci za platnou až do německého útoku.

To je mimochodem charakteristický styl polské diplomacie: ačkoli již 23. září 1938 SSSR oficiálně sdělil Polsku, že v případě jeho vpádu do Československa bude sovětsko-polský pakt o neútočení porušen, polský ministr zahraničí Jozef Beck označil tento krok za pouhou „propagandistickou akci bez většího významu“.

Varšava jednostranně i nadále považovala pakt za platný a právě na tom se zakládá obvinění SSSR ze „zrádného útoku“ 17. září 1939, kdy polský stát opět přestal existovat. Polsko se přitom o „paktu Piłsudski-Hitler“ raději vůbec nezmiňuje.

Je prostě neuvěřitelné, do jaké míry zahraniční politika a samotný způsob politického chování současného Polska odpovídá jeho vlastní politice a chování ve 20.-30. letech. Tehdy Polsko statečně šikanovalo všechny sousední země – Litvu, Bělorusko, Ukrajinu, Československo, Německo... Nyní eskalují Poláci konflikt s Ruskem, podílejí se na hybridní agresi Západu proti Bělorusku, snaží se ovládnout Ukrajinu, požadují reparace od Německa... Těžko se ubránit pocitu, že tato politika nemůže skončit jinak než rozhořčeným výkřikem – „a proč právě my?“.

*

Oleg CHAVIČ, UKRAJINA.ru (07:59 26.01.2025)

Vybrala a z ruštiny přeložila: PhDr. Jana Görčošová

Na snímku polský autoritářský vůdce z 20.-30.let minulého století – maršál Józef Piłsudski – který měl rozhodující vliv na tehdejší polskou zahraniční politiku. Jeho pohřbu v roce 1935 se osobně zúčastnil Adolf Hitler.

*

Pro podporu projektu „Nová Republika“ je určen účet 2300 736 297/2010 ve Fio-bance. Pokud se rozhodnete přispět, napište do zprávy příjemci, že se jedná o dar. Všechny texty autorů a překladatelů Nové Republiky jsou volně šiřitelné.

<https://www.novarepublika.cz/2025/01/pakt-pilsudski-hitler-smlouva-mezí-vlkem-a-ovci>

<https://tiskovky.allnews.cz/post/102049-pakt-pilsudski-hitler-smlouva-mezí-vlkem-a-ovci>